

Työmarkkinat koronakriisissä

SAK:n Työmarkkinakatsaus
Kevät 2020

TYÖTÄ

TOISTEMME

PUOLESTA

Sisällys

Mikä on SAK:n työmarkkinaindeksi?	2
SAK:n työmarkkinaindeksi	3
SAK:n Työmarkkinakatsaus 2020	4
Koronakriisiin vastaaminen	10
SAK:n yt-seuranta	13

The logo for SAK (Suomen Ammattiliiton Keskusjärjestö) is located in the bottom right corner. It features the letters "SAK" in a bold, white, sans-serif font, centered over a colorful, abstract geometric design composed of overlapping triangles in shades of yellow, red, teal, and grey.

SAK

TYÖTÄ

TOISTEMME

PUOLESTA

SAK:n Työmarkkinakatsauksen kokoa kansantaloustieteen maisteri **Anni Marttinen**, joka vastaa SAK:ssa makrotalouteen, rahoitusvakauteen ja harmaaseen talouteen liittyvien asioiden valmistelusta. Myös rahaliitto EMUn kehittämiseen liittyvät kysymykset, kauppapolitiikka sekä tutkimus-, kehitys- ja innovaatiopoliittiset näkemykset ovat hänen vastuullaan.

ekonomisti

Anni Marttinen

anni.marttinen@sak.fi

+358 40 765 8584

@annimarttinen

Mikä on SAK:n työmarkkinaindeksi?

- SAK:n työmarkkinaindeksi tuottaa ajankohtaista tietoa työmarkkinoiden kokonaiskuvasta päättäjille, asiantuntijoille ja medialle. Indeksillä on hyödyllinen työkalu työllisyys- ja palkkakehityksen ymmärtämiseen.
- Indeksillä kuvaa työmarkkinoiden lämpötilaa, joka voi saada arvon 0–100.
- Mitä korkeampi arvo on, sitä "kuumempina" käyvät työmarkkinat. Vastaavasti mitä alhaisempi arvo, sitä "kylmempi" on työmarkkinatilanne.
- Osaindeksit vaikuttavat työmarkkinaindeksiin niin, että palkkaliukumien ja sopimuspalkkojen nousu lämmittävät indeksia, kun taas yt-neuvotteluiden alaisten henkilöiden määrä sekä työttömyysasteen trendin kasvu viilentävät indeksia.
- Työmarkkinaindeksi sisältää vertailut yt-neuvottelunalaisista, työttömyysasteesta, sopimuspalkoista ja palkkaliukumista.
- Lähteinä SAK ja Tilastokeskus.

Lue tarkempi menetelmäkuvaus

<https://www.sak.fi/tyomarkkinakatsaus>

SAK:n työmarkkinaindeksi

– vertailussa vuosien 2019 ja 2020 ensimmäinen kvartaali

Yt-neuvottelut

0

-4

Työttömyys

17

0

Sopimuspalkat

8

-5

Palkkaliukumat

2

+7

Työmarkkinaindeksi

34

-2

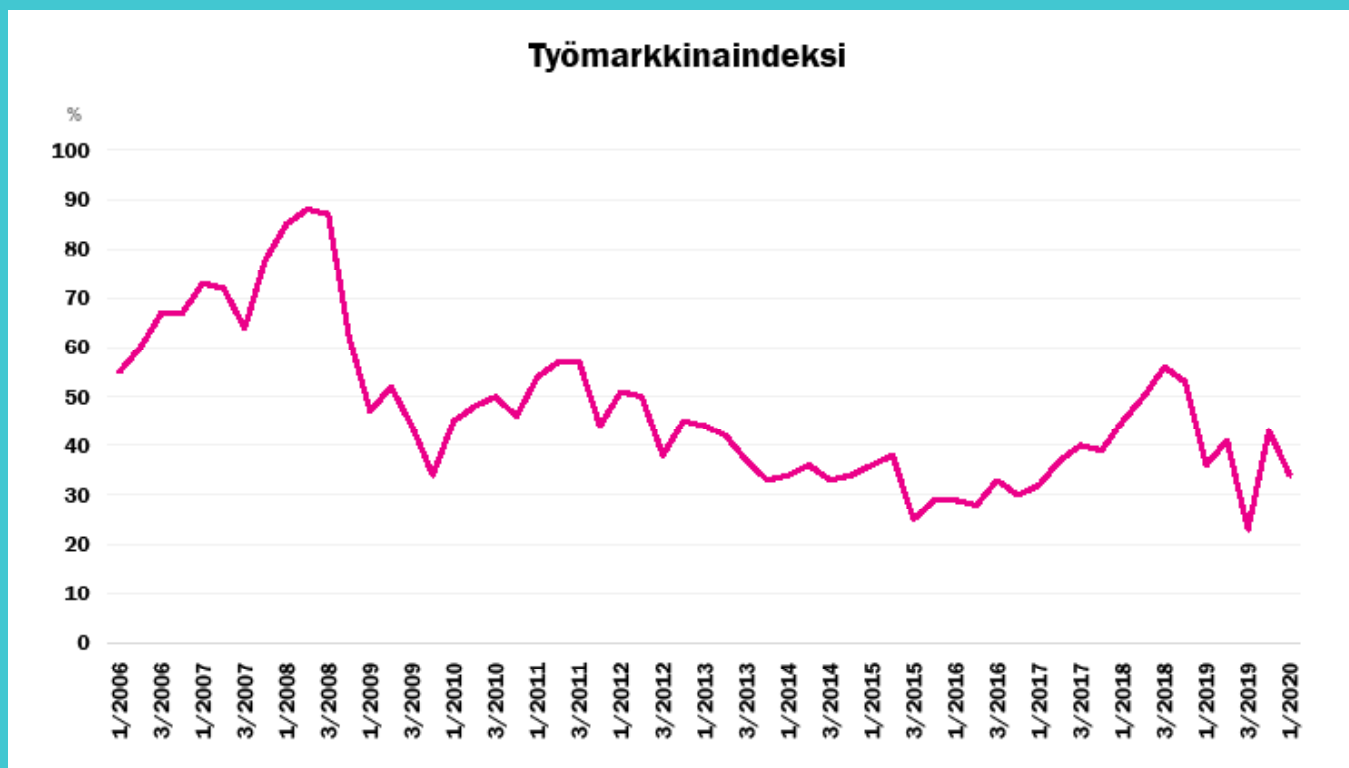
Työmarkkinaindeksi koostuu työllisyys- ja palkkakehityksestä, joissa molemmissa on kaksi mittaria. Indeksi koostuu siten neljästä osaindeksistä, joista kukin saa arvon 0–25:

1. Yt-neuvottelujen alaiset henkilöt
2. Työttömyysasteen trendi
3. Sopimuspalkkojen muutos
4. Palkkaliukumien muutos

SAK:n Työmarkkinakatsaus 2020

Työmarkkinoiden lämpötila on laskenut vuodesta 2018 asti. Työmarkkinaindeksi saa arvon 34 vuoden 2020 ensimmäisellä neljänneksellä. Indeksillä on laskenut kaksi pistettä vuoden takaiseen verrattuna.

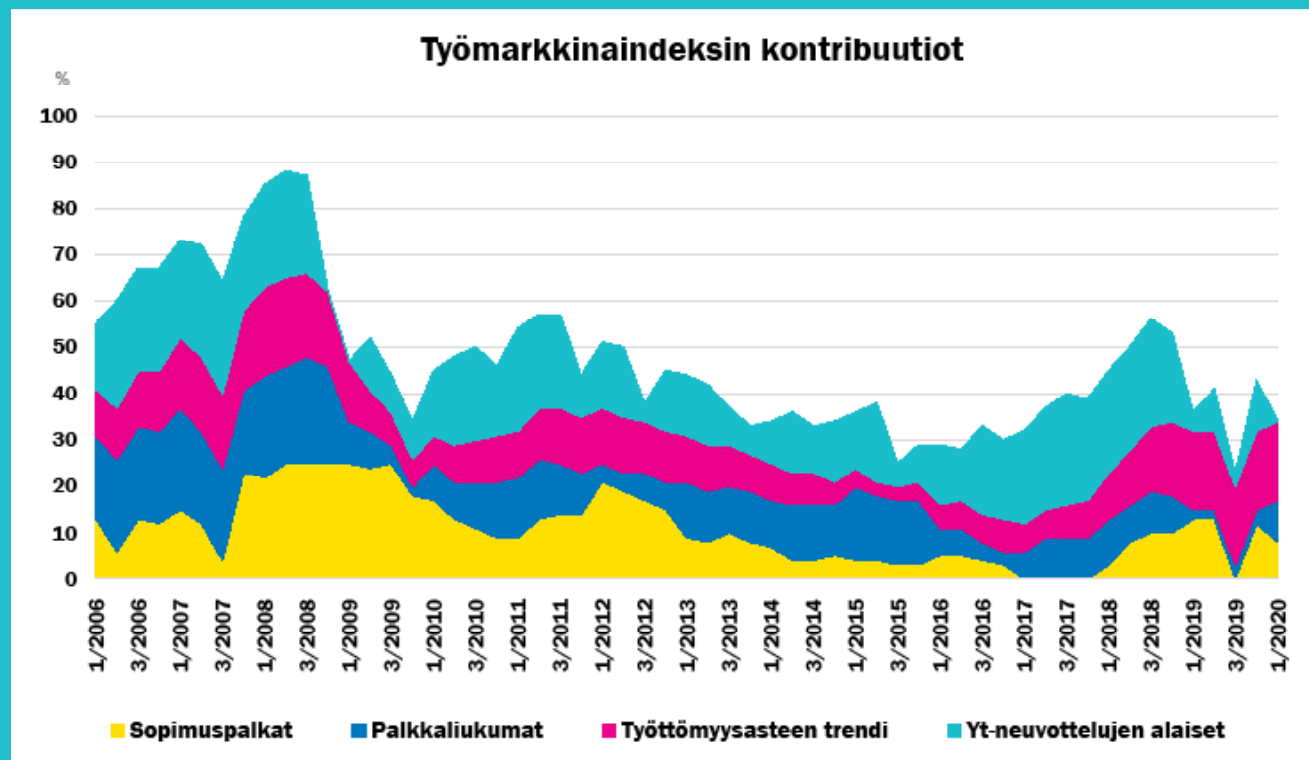
Suhteessa edelliseen neljännekseen 4/2019, työmarkkinaindeksi on alentunut yhdeksällä pisteellä, toisaalta nousua puolen vuoden takaiseen neljännekseen 3/2019 on kuitenkin jopa 11 pistettä. Indeksillä antama kuva työmarkkinoista heiluu siis hieman neljänneksestä toiseen myös sopimusneuvottelujen ajankohdasta riippuen, mutta kokonaisuutena tilanne näyttää vakaalta.

Työmarkkina-
indeksi

34

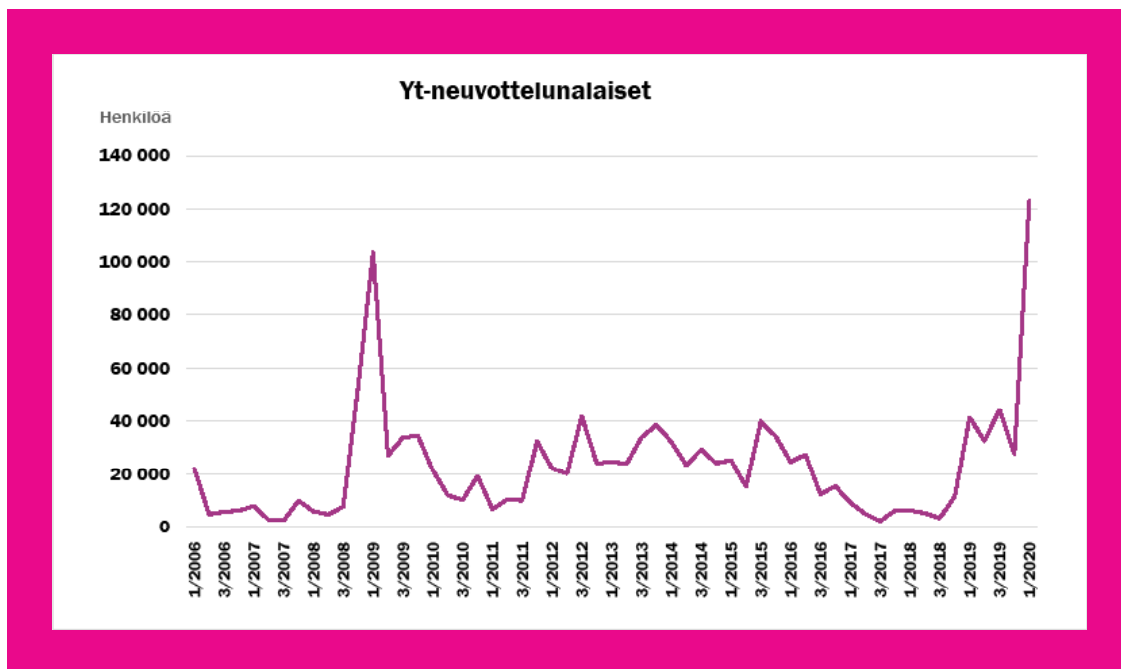
-2

Työmarkkinaindeksi on koronakriisin vakavuuteen nähden yllättävän lämmin. Osin tämä johtuu siitä, että työmarkkinaindeksi kuvaa tilannetta vuoden ensimmäisellä neljänneksellä, jolloin koronakriisi ei ollut ehtinyt täysin vaikuttaa.

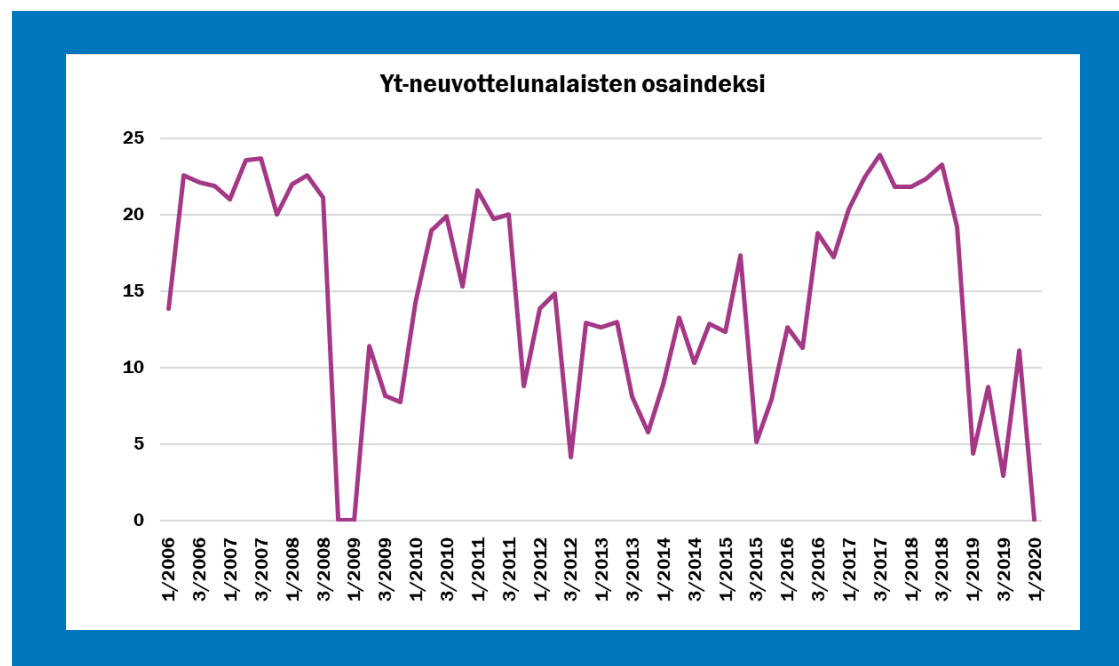
Palkkaliikumet ovat nousseet tasaisesti vuoden 2019 alusta. Ne ovat nyt samalla tasolla kuin vuoden 2018 kolmannella neljänneksellä. Sopimuspalkat olivat nousseet vuodesta 2017, jonka takia tämän vuoden ensimmäisen neljänneksen laskun vaikutukset indeksiin jäivät vähäisiksi.

Seuraavaksi Työmarkkinakatsaus tarkastelee kunkin osaindeksin kehitystä, aloittaen työllisyydestä.

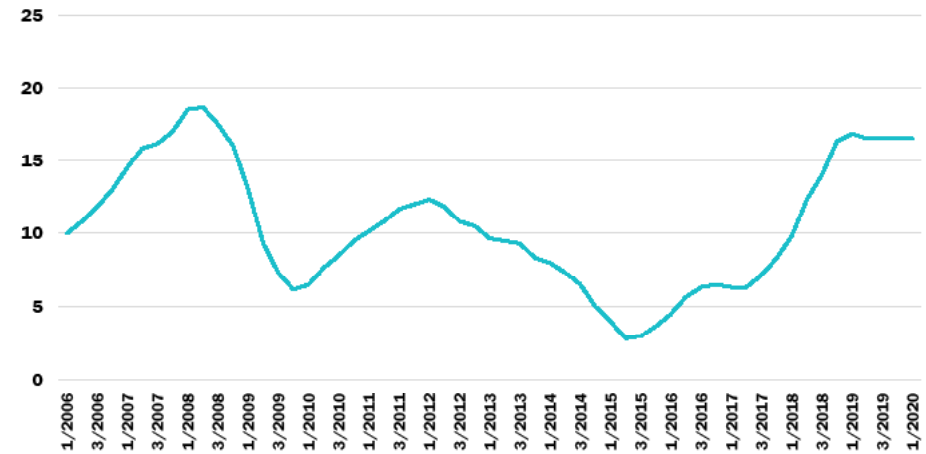
Yt-neuvottelunalaisten henkilöiden määrä on kasvanut merkittävästi. Koronakriisin vaikutukset käytyjen yt-neuvotteluiden määrään näkyvät indeksissä voimakkaimmin. Kuluvaan kevään lukemat ovat ylittäneet vertailuvuosien aiemman huipun, joka saavutettiin vuoden 2009 finanssikriisin aikana: vuoden 2009 ensimmäisellä neljänneksellä yt-neuvottelut koskivat 103 616 henkilöä, kun vastaava luku tämän vuoden ensimmäisellä neljänneksellä on 122 843.

Yt-neuvotteluiden määrä oli koholla jo viime vuoden alussa, jonka takia yt-neuvottelunalaisten osaindeksi laski vain neljä pistettä vuoden takaisesta. Lasku edellisestä neljänneksestä oli jopa 11 pistettä, mitä selittää koronakriisistä aiheutuneet yt-neuvottelut. Yt-neuvotteluosaindeksi tippui nolnaan ensimmäisen kerran sitten 2009 finanssikriisin.

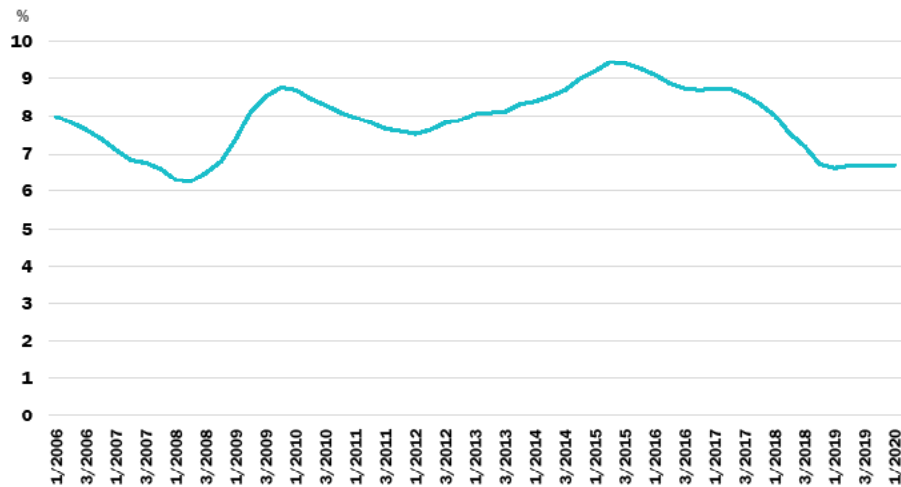

Työttömyysaste on pysynyt tasaisena jo hieman yli vuoden eikä **työttömyysasteen osaindeksi** ole siksi muuttunut. Toisaalta koronakriisin vaikutukset työttömyysasteen trendiin eivät ole välttämättä vielä realisoituneet. On myös mahdollista, että työttömyysaste ei tule kriisin takia nousemaan merkittävästi, koska lomautusjärjestelmämme ansiosta lomautettuja ei tilastoida työttömiksi.

Työttömyysasteen osaindeksi

Työttömyysasteen trendi

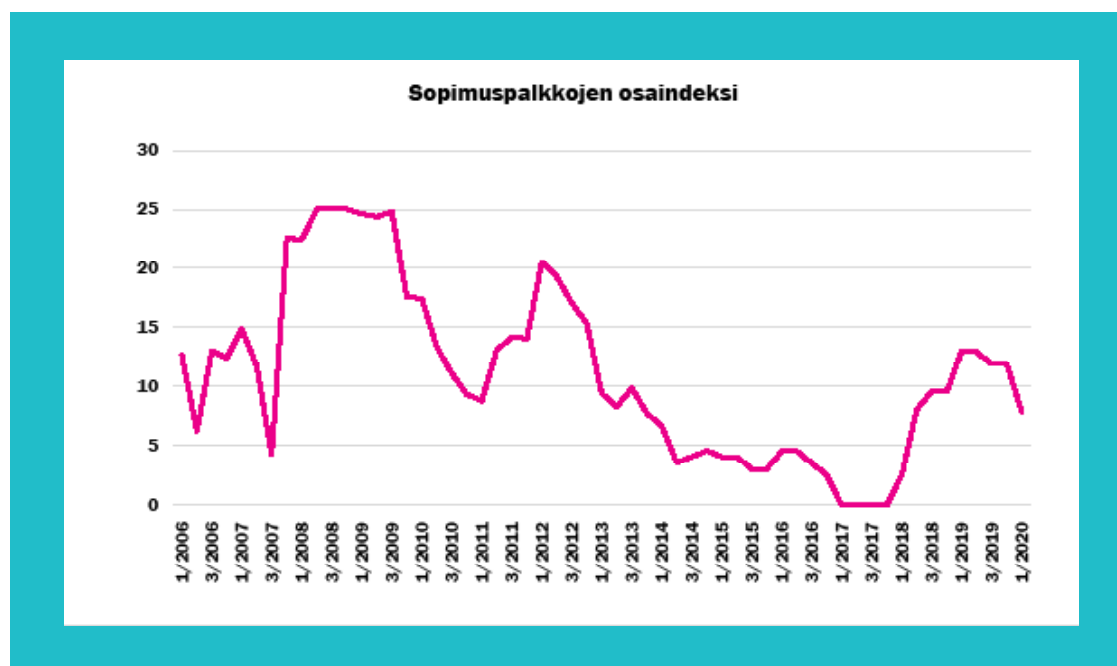
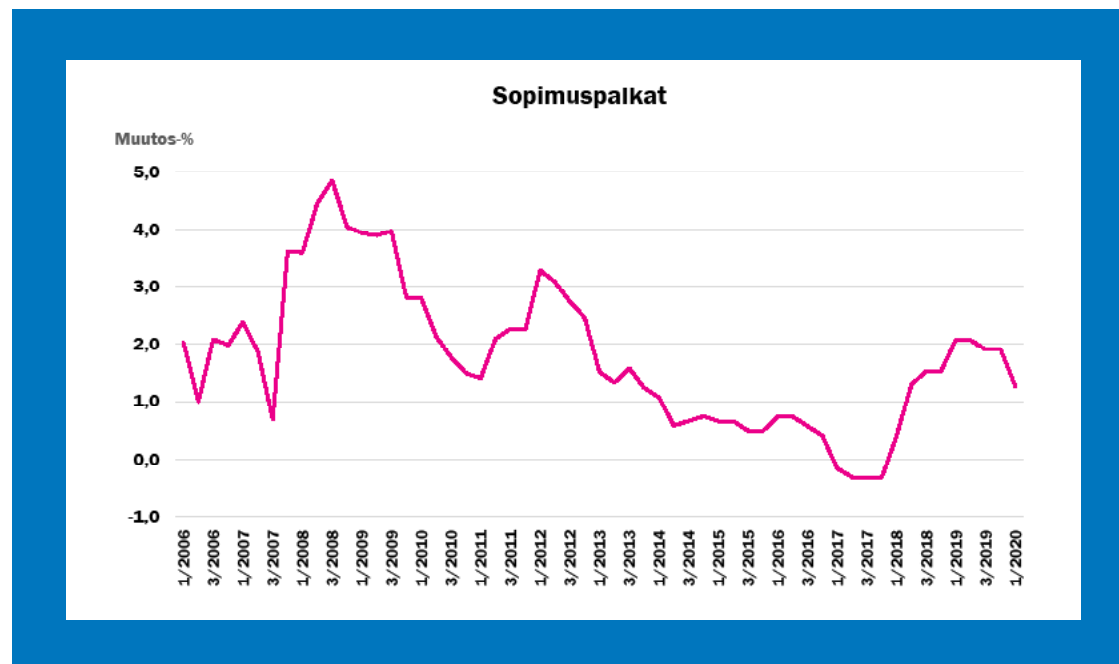

Työttömyys

17
0

Palkat ovat kasvaneet vuoden 2020 ensimmäisellä neljänneksellä 1,8 prosenttia. **Sopimuspalkkojen** osuus kasvusta on 1,3 prosenttia, jolloin palkkaliikumaksi jää 0,5 prosenttia.

Palkkakehitys oli tasaista vuonna 2019 – noin kaksi prosenttia koko vuoden aikana. Sopimuspalkkojen osuuden kasvu on pysynyt tasaisena ja pysytellyt noin 1,5 prosentin vauhdissa puolentoista vuoden ajan. Sopimuskierroksen aikataulu vaikuttaa neljänneksien väliseen vaihteluun.

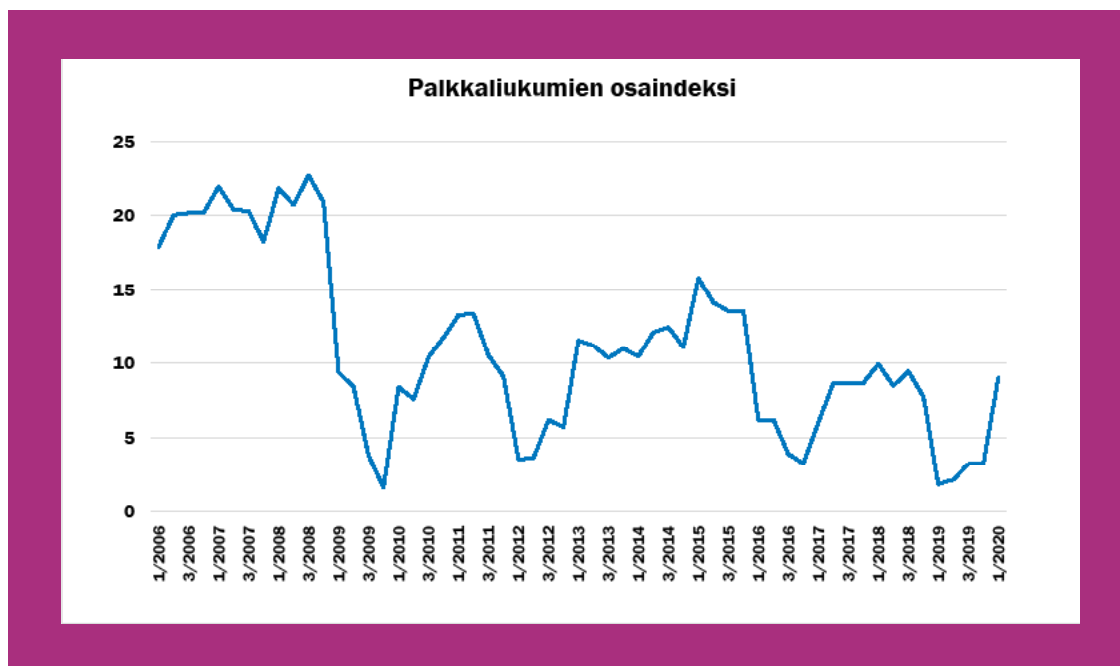
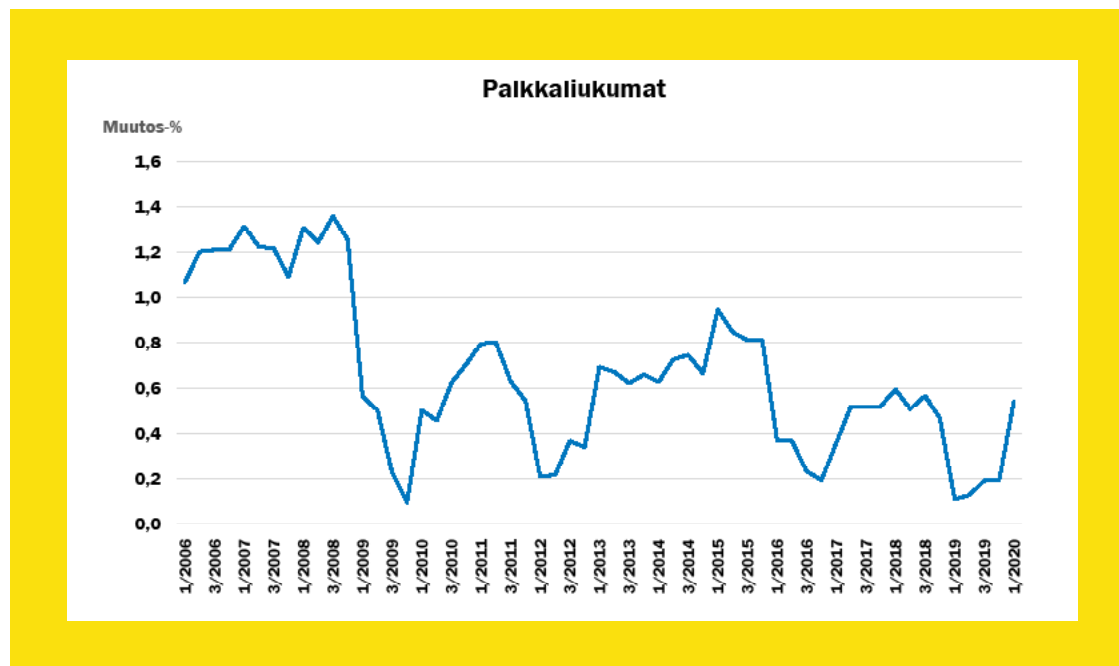
Sopimuspalkat

8

-5

Palkkaliukumat ovat pysyneet verrattain matalalla tasolla, vaikka ovatkin nousseet edeltävästä neljänneksestä. Samalla kun sopimuspalkkojen osuus palkkakehityksestä on pienentynyt, on palkkaliukumien osuus puolestaan kasvanut. Palkkaliukumat ovat kuitenkin pysytelleet selvästi finanssikriisiä edeltävää tasoa alhaisempana.

Palkkaliukumat kasvoivat edelliseen neljännekseen verrattuna 0,3 prosenttiyksikköä. Palkkaliukuman osaindeksi puolestaan nousi vuoden takaiseen verrattuna seitsemän pistettä.

Palkkaliukumat

2

+7

Koronakriisiin vastaaminen

Koronakriisi on mullistanut maailman vain muutamassa kuukaudessa. Kriisin luonteen vuoksi vertailut aiempiin koettelemuksiin eivät päde. Terveyskriisistä on muodostumassa inhimillinen ja taloudellinen kriisi, kun miljoonat ihmiset ympäri maailman ovat menettäneet työnsä ja toimeentulonsa.

Työmarkkinajärjestelmän hyöty kriisissä

Suomalainen työmarkkinajärjestelmä on osoittanut kriisin aikana toimivuutensa. Keskusjärjestöt saivat nopeasti sovittua määräaikaisten lomautusaikojen nopeuttamisesta ja työttömyysturvan parantamisesta. Liittotasolla on myös sovittu väliaikaisista työehtosopimuksista sekä työpaikka- ja työntekijätasolle ulottuvista muutoksista, joilla kriisiin on pyritty sopeutumaan. Suomalaista lomautusjärjestelmää on kiitetty siitä, että jopa satojen tuhansien lomautettuna olevien ihmisten työsuhteet eivät ole katkenneet, kuten on käynyt esimerkiksi Yhdysvalloissa¹. Kriisi on muistuttanut meitä siitä, että suomalainen työmarkkinajärjestelmä toimii parhaiten yhdessä sopien, ylhäältä päin pakotettujen rakennemuutosten sijaan. On selvää, että maailman muuttuessa myös työmarkkinoiden pelisääntöjen on kehityttävä, mutta koronakriisistä noustaessa on oleellista muistaa ne periaatteet, joilla maailman toimivinta yhteiskuntaa on rakennettu vuosikymmenien ajan.

Kriisi on tuonut esiin työmarkkinoiden eriarvoisuuden eri muotoja. Vaikka Suomessa on viimeisimpien tietojen mukaan siirtynyt etätöihin noin 60 prosenttia väestöstä, ovat monet suorittavat tehtävät jatkuneet riskeistä ja epävarmuudesta huolimatta

ennallaan. Nämä työntekijät ovat osaltaan pitäneet suomalaisen yhteiskunnan käynnissä ja taanneet sen, että kuljetukset ja vienti eivät ole takkuilleet, kaupat ovat pysyneet auki ja sairastuneista on kyetty pitämään huolta. Kriisi on osunut suhteettoman voimakkaasti naisvaltaisille aloille, kuten ravintola- ja matkailualoille. Kriisistä noustaessa on kiinnitettävä erityishuomiota näiden alojen elpymistä edistäviin toimiin.

Kriisi osoittaa kattavien hyvinvointipalvelujen, sosiaaliturvan ja toimivan työmarkkinajärjestelmän merkityksen yhteiskuntien toimintakyvyn säilyttämisessä myös poikkeustilanteissa. Kriisin vaikutukset ovat koskettaneet erityisen rajusti ihmisiä niissä maissa, joissa turvaverkot ovat heikot ja joissa myös työttömyys on noussut muita maita nopeammin.

Ammattiyhdistysliikkeen merkitys turvan luojana, ylläpitäjänä ja kehittäjänä tulee esiin erityisesti työntekijöiden asemassa. Esimerkiksi ruotsalaisen ajatuspaja Futurionin hiljattain julkaisemassa selvityksessä todettiin, että työntekijöiden palkkakehitys olisi ollut selkeästi heikompa ja eriarvoisuuden kehitys voimakkaampaa ilman liittojen tekemää työtä².

¹ Yhdysvalloissa työttömyys on noussut tammikuun 3,6 prosentista 14,7 prosenttiin huhtikuussa.

² <https://futurion.se/om-facket-inte-fanns-en-kontrafaktisk-analys/>

Elvytystä koronakriisistä toipumiseen

Koska yksin keskuspankkipolitiikan keinot ja jatkuvat työnantajamaksujen alennukset vaikuttavat tehottomilta, on valtiolla avainasema koronakriisin jälkeisessä elvyttämisessä ja investointien toteuttamisessa.

Suomen vuosia kestänyt suosiollinen työllisyyskehitys katkeaa melko varmasti koronakriisin myötä. On kuitenkin tarpeen huomauttaa, että Suomi ei kärsi suhteelliseen kilpailukykyyn liittyvästä ongelmasta. Suomen palkkataso on viime vuosina kehittynyt maltillisesti keskeisiin kilpailijamaihin verrattuna. Kuluneen talven työmarkkinakerros ei ole olennaisesti muuttanut kokonaiskuvaa.

Aktiivisen finanssipolitiikan merkitystä korostavat myös lähitaloushistorian kokemukset. 2010-luvulla jatkunut perinteinen rahapolitiikalla elvyttäminen ei ole toiminut. Keskuspankkien väljempi rahapolitiikka palveli pääasiassa omaisuusarvojen paisumista sen sijaan, että se olisi kanavoitunut reaalitalouden investointeihin sekä työpaikkojen ja hyvinvoinnin luontiin, mitä varten se alkujaan tarkoitettiin. Markkinoilla on ollut rahaa tähänkin saakka, mutta konkreettisiin työllistäviin investointeihin siitä on kanavoitunut suhteettoman pieni osa.

Syitä tähän tilanteeseen ovat olleet muun muassa yksityisen sektorin liian vähäinen riskinottohalukkuus, konkreettisten tuotannollisten tai tuottavuutta parantavien investointien houkuttelemattomuus verrattuna finanssisijoituksiin sekä valtioiden tiukka talouslinja. Se on estänyt riittävät julkiset investoinnit, jotka olisivat voineet paikata yksityisen sektorin investointien vähyyttä.

Hetemäen raportti koronakriisin jälkihoitoon

On hyvä, että kansliapäällikkö **Martti Hetemäen** koronakriisin jälkihoitoa pohtineen työryhmän raportissa huomioidaan talouden kestävyys lisäksi myös sosiaalinen ja ekologinen kestävyys, kun talous alkaa kriisin jälkeen elpyä.

Investointeja tarvitaan lisäämään tuottavuutta. Investoinnit erityisesti hiilineutraaliutta kehittävään tutkimukseen ja teknologiaan sekä digitalisaatiota edistäviin kohteisiin kasvattavat potentiaalia uusien työpaikkojen luonnille.

Koska koronaepidemian vaikutukset eivät kohdistu väestöön tasaisesti, tulee kriisin jälkihoidossa huomioida eri väestöryhmien ja erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden tarpeet. Kohdennetuilla toimilla voidaan ehkäistä eriarvoistumista ja syrjäytymistä sekä vahvistaa osallisuutta ja yhdenvertaisuutta.

SAK:n mielestä Hetemäen ryhmä kiirehtii liikaa talouden sopeutustoimia. Tarvittavia sopeutustoimia on liian varhaista analysoida, koska emme vielä tiedä, kuinka paljon velkaa tarvitaan tai mikä on EU-tason elvytystoimien vaikuttavuus.

Lisäksi on syytä harkita luovia keinoja velan hoidossa. Esimerkiksi Teknologian tutkimuskeskuksen työelämäprofessori **Vesa Vihriälän** ehdottamat ikuisuuslainat tai keskuspankkirahoitus voivat vähentää tarvetta sopeutustoimiin.

Nyt on tärkeintä keskittyä siihen, että talous elpyy riittävästi ja että elvyttävät toimet ovat oikeudenmukaisia.

Euroopassa tarvitaan yhteisiä ratkaisuja

Suomi ei nouse ylös koronavaikeuksista omin avuin. Eurooppalaista yhteistyötä tarvitaan paitsi pandemian nujertamisessa myös talouden taantumien lyhentämisessä sekä työpaikkojen pelastamisessa. Yhden tai joidenkin valtioiden vajoaminen maksukyvyttömyyteen on uhka muille euromaille, viennin toipumiselle ja EU:n yhtenäisyydelle.

Komission ehdottamasta 750 miljardin euron elpymisrahastosta käydään nyt kansallisia neuvotteluja. SAK kannustaa Suomea avoimeen keskusteluun ja ottamaan koko euroalueen etu huomioon päätöksissään.

SAK:n mielestä ei ole Suomen tai EU:n etu, että tässä kohtaa asetetaan komission ehdotuksia vastaan. Elvytyspaketti on saatava mahdollisimman nopeasti ja järkevästi läpi.

Koronavaikeuksien hoidossa tulisi olla pragmaattinen ja ottaa huomioon ratkaisun käytännön vaikutukset euroalueen talouteen. Euroalue tarvitsee investointeja, jotta talouden kuopasta päästään ulos. Elpymisrahasto on tähän oiva työkalu. Rahastosta hyötyy myös Suomi, kun se saa suoraan varoja omien investointiensä rahoittamiseen.

Suurelta osin EU:n alueelle suuntautuva suomalainen vienti kärsii vakavasti niin kauan, kun koronapandemian aiheuttama taantuma jatkuu muissa EU-maissa. Siksi on Suomenkin taantumien lyhentämiseksi ja työpaikkojen pelastamiseksi tärkeää löytää ratkaisuja, joilla syvä taantuma Euroopassa estetään.

Tulokset tiiviisti

- Suomalainen työmarkkinajärjestelmä osoitti koronavaikeuksien aikana toimivuutensa.
- Työmarkkinajärjestelmä toimii parhaiten yhdessä sopien, ylhäältä päin pakotettujen rakennemuutosten sijaan.
- Vaikeus osoitti kattavien hyvinvointipalvelujen, sosiaaliturvan ja toimivan työmarkkinajärjestelmän merkityksen yhteiskuntien toimintakyvyn säilyttämisessä myös poikkeustilanteissa.
- Suomi ei kärsi suhteelliseen kilpailukykyyn liittyvästä ongelmasta. Suomen palkkataso on viime vuosina kehittynyt maltillisesti keskeisiin kilpailijamaihin verrattuna.
- Nyt on tärkeintä keskittyä siihen, että talous elpyy riittävästi ja että elvyttävät toimet ovat oikeudenmukaisia.
- Vaikeuksista nousemisessa tarvitaan rahapolitiikan lisäksi aktiivista finanssipolitiikkaa.
- Vaikeuksien jälkihoidossa on huomioitava erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden tarpeet.
- Tarvitaan lisää työllistäviä ja tuottavuutta lisääviä investointeja.
- Toimiva eurooppalainen yhteistyö on edellytys vaikeuksista nousemiselle.

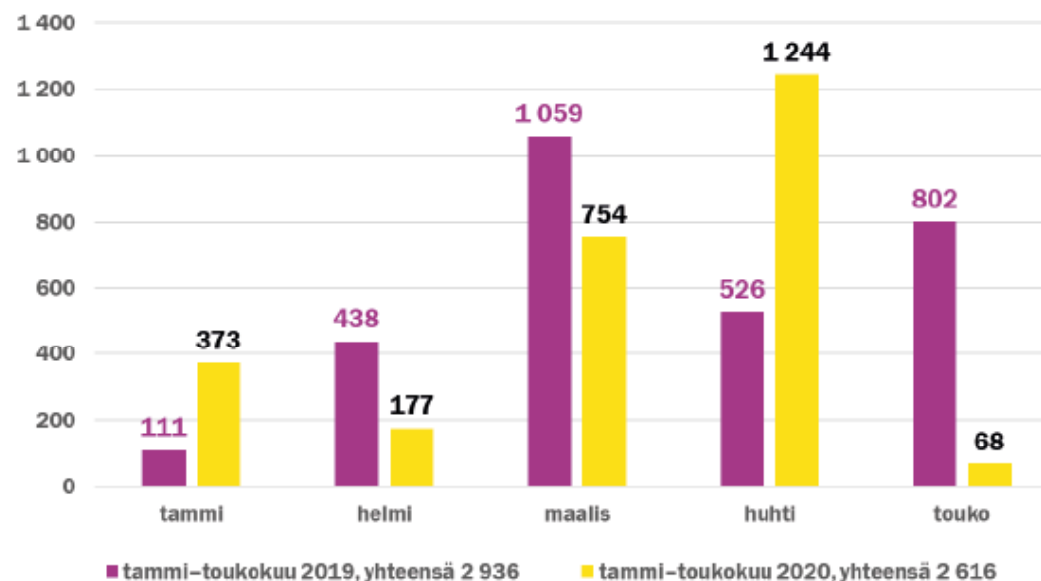
SAK:n yt-seuranta

Irtisanomisten määrä lievässä nousussa

SAK kerää tilastot yt-neuvotteluista ja irtisanomisista pörssitiedotteista ja muista julkisista lähteistä. Mukana ovat vain ne neuvottelut, joista on kerrottu julkisuuteen, minkä vuoksi SAK:n tilastoissa ei ole mukana esimerkiksi kaikkia työ- ja elinkeinoministeriölle ilmoitettuja tietoja. SAK:n irtisanomis- ja yt-tilastot ulottuvat kuitenkin vuoteen 2006 saakka, mikä mahdollistaa tietojen vertailun pitkällä aikavälillä.

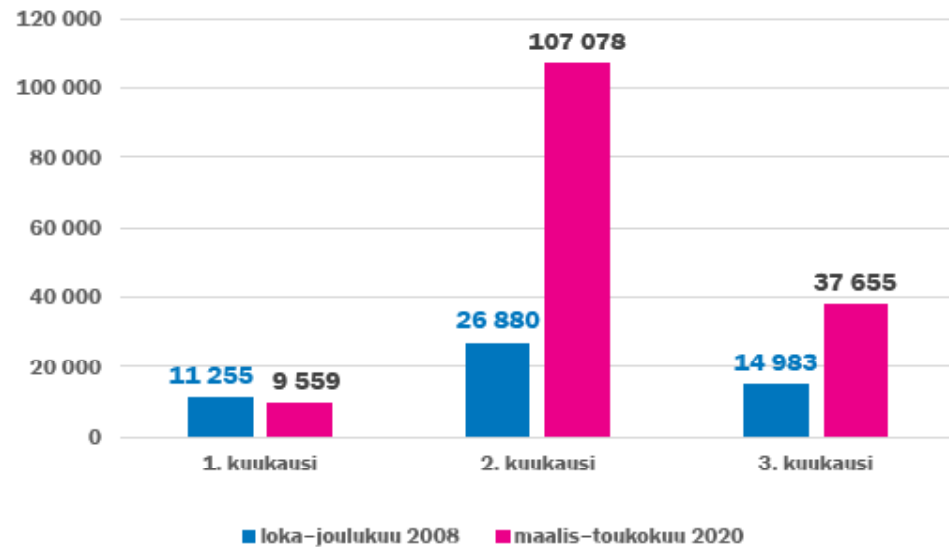
SAK julkaisee tilastot yt-neuvotteluista ja irtisanomisista kevään 2020 aikana kerran kuukaudessa verkkosivuillaan. Tilastot eivät sisällä kuntien tietoja.

Yt-neuvotteluissa irtisanotut

Yhteistoimintaneuvotteluissa irtisanottiin tämän vuoden viiden ensimmäisen kuukauden aikana yhteensä 2 616 työntekijää, kun vastaava luku viime vuonna oli 2 936.

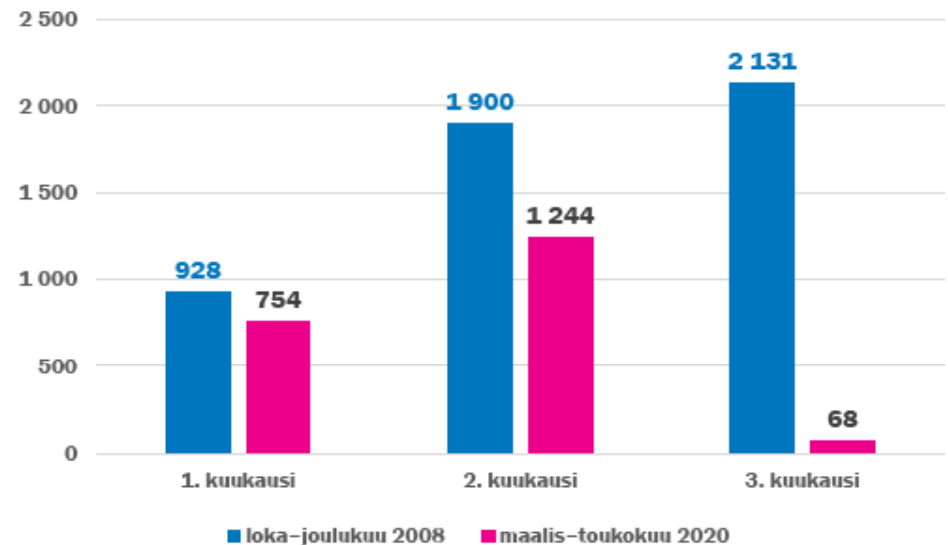
Vuoden 2008 finanssikriisin ja 2020 koronakriisin kolmen ensimmäisen kuukauden yt-neuvotteluiden alaiset henkilöt

Koronakriisin kolmen ensimmäisen kuukauden aikana yt-neuvottelut ovat koskeneet huomattavasti suurempaa työntekijöiden määrää kuin vuoden 2009 finanssikriisissä, mutta irtisanomisten määrä on jäänyt pienemmäksi.

Finanssikriisin kolmantena kuukautena joulukuussa 2008 Suomessa irtisanottiin yli 2 000 henkilöä, kun vastaava luku tänä vuonna oli 68.

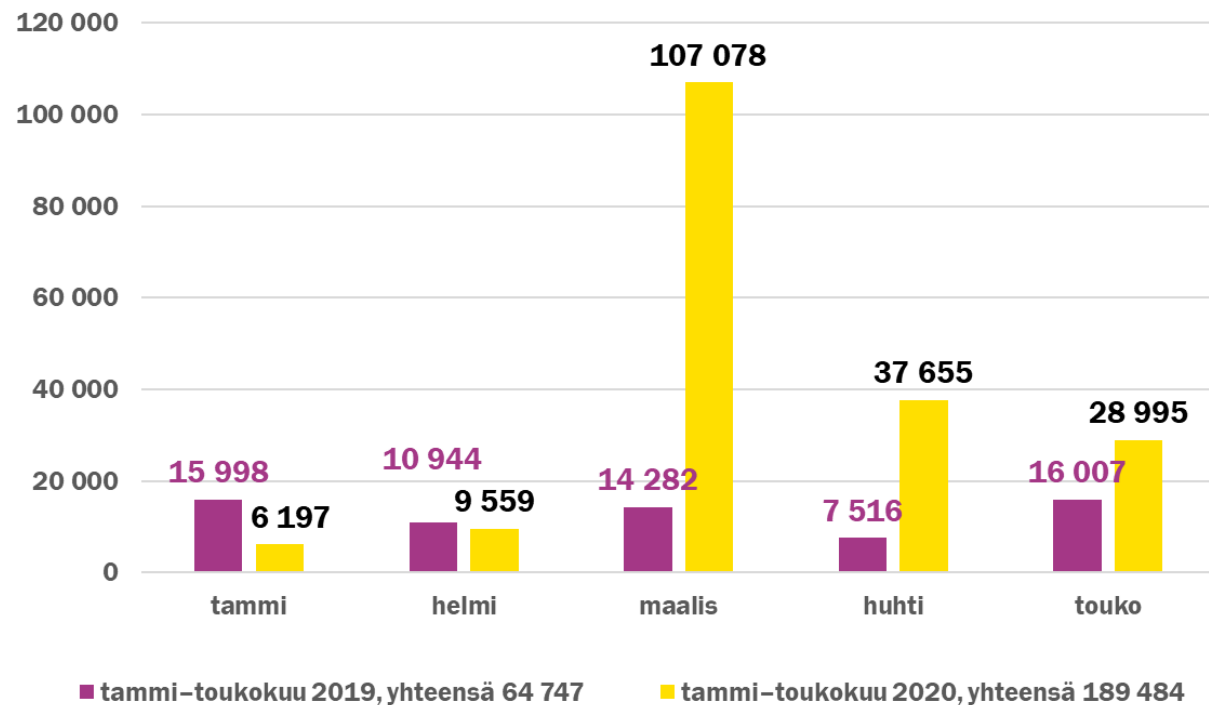
Vuoden 2008 finanssikriisin ja 2020 koronakriisin kolmen ensimmäisen kuukauden yt-neuvotteluissa irtisanotut

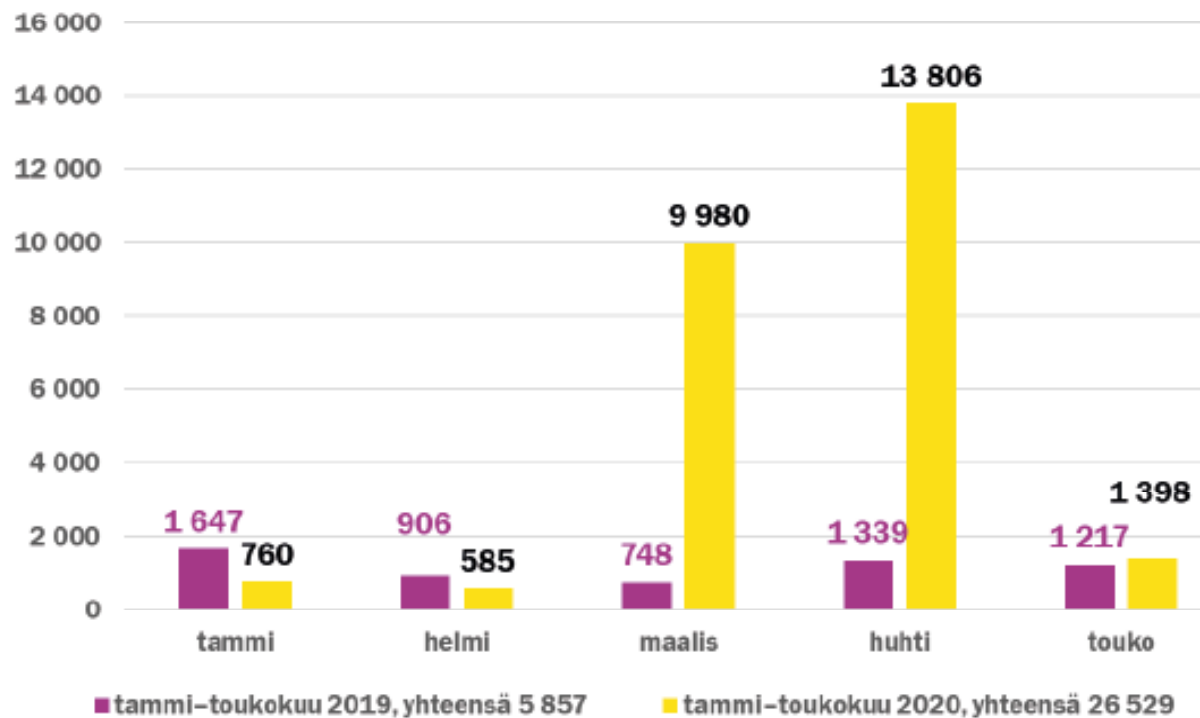
Yhteistoimintaneuvottelujen piiriin joutuneiden työntekijöiden määrä laski toukokuussa huhtikuuhun verrattuna. Yt-neuvottelut koskivat huhtikuussa 37 655 henkilöä ja toukokuussa 28 995 henkilöä. Määrä on lähes puolitoistakertainen vuoden takaiseen verrattuna.

Luvut alkuvuoden yt-neuvotteluissa ovat olleet ennätysellisen korkeat. Suurin luku on maaliskuulta, jolloin neuvottelut koskivat 107 078 henkilöä. Tammi-toukokuun aikana yt-neuvottelujen piiriin joutui 189 484 henkilöä. Luku hipoo vuoden 2009 finanssikriisin aikana koettua ennätystä koko vuoden ajalta, jolloin yhteistoimintaneuvottelut koskivat noin 199 000 työntekijää. Luku tullaan todennäköisesti ylittämään reippaasti tämän vuoden aikana.

Alkaneiden yt-neuvotteluiden alaiset henkilöt

Alkaneiden yt-neuvotteluiden vähennystarve

Toukokuun 2020 suurimmat yt-neuvottelut käytiin Posti Oy:ssä, jossa neuvottelujen piiriin joutui 8 000 työntekijää. Finnairilla käytiin toukokuun toiseksi suurimmat neuvottelut, jotka koskivat 6 100 työntekijää. Eniten työntekijöitään irtisanoi Tampereen konservatorio, yhteensä 48 henkilöä.

SAK:n ekonomisti **Anni Marttinen** kehottaa huomioimaan yt-neuvotteluiden ja työttömien määrän nousun politiikassa.

– Hallituksen lisätalousarviossa huomioitiin hyvin työpaikkojen lisäämiseksi vaadittavat toimet. Työttömyysturvan tason määräaikainen korottaminen jäi toistaiseksi toteuttamatta, vaikka toimeentulotukea korotettiin. Investoiminen uusia työpaikkoja luoviin aloihin, hiilineutraaliuden kehitykseen, innovaatio- ja tutkimustyöhön sekä koulutukseen on toivottua.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK on Suomen suurin palkansaajakeskusjärjestö, johon kuuluu 17 ammattiliittoa. Lähihoitaja, lentoemäntä, linja-autonkuljettaja, tarjoilija, auton asentaja, rakennustyöntekijä, laivanrakentaja, paperitehtaan työntekijä ja tanssija ovat esimerkkejä SAK:laisista ammattilaisista.

Tehtävämme on rakentaa inhimillistä, turvallista ja oikeudenmukaista työelämää. Siitä syntyy luottamusyhteiskunta, joka lisää työn tekijöiden uskoa tulevaisuuteen.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
020 774 000 • sak@sak.fi • www.sak.fi

